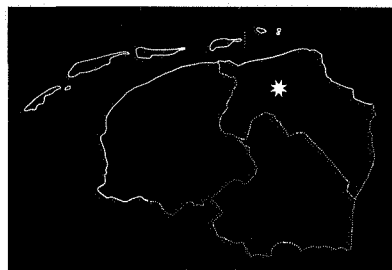

In vogelvlucht

Harsensbosch

Jan Meijering, foto Paul Paris

Even ten noorden van Groningen ligt westelijk van de provinciale weg Groningen-Winsum (achtergrond) een tweetal rechthoekige terreinen, waarvan de contouren thans nog duidelijk zichtbaar in het reliëf aanwezig zijn. Deze grondsporen zijn restanten van twee borgen, gebouwd aan de oever van de Hunze, thans ter plaatse bekend als Selwerderdiepje. Het landschap is hier rijk aan relictten: een wierde, dijkresten, twee borgterreinen en veldovens, waar stenen werden gebakken. Dit alles in duidelijke samenhang met de Hunze-meander.

De oostelijke oever van de bedding van de Hunze is nog herkenbaar aan een slingerende sloot, die wordt doorsneden door een hoekpunt van het grootste borgterrein. In 1361 na de Marcellusvloed, waarbij de sluisen in de Hunze ter hoogte van Winsum wegspoelden, werden langs de loop van deze rivier tot aan Groningen dijken gelegd. In 1365 werd de Knijp, de meander langs Adorp, afgesneden door het graven van het Dwarsdiep (de brede sloot linksonder). In de nieuwe verbinding werd een zijl of sluis gelegd ter hoogte van de wierde Harsens of Harsens. Deze loop heeft tot 1469 dienst gedaan als vaarweg en afwateringskanaal. Daarna werd de Hunze langs de noordzijde van de vesting Groningen geleid om uit te komen in het Hoornsche diep, de benedenloop van de Drentse A, die in 1385 door het graven van het Lopende Diep bij Wierum een verbinding had gekregen met het Reitdiep.

De wierde is het oudste spoor van bewoning en getuige vondsten van Romeins aardewerk, in ieder geval aan het begin van de jaartelling al bewoond, maar mogelijk reeds eerder ontstaan op een oeverwal van de Hunze. De bewoning kreeg een zodanige omvang, dat er sprake was van een dorp Harsing of Harsinge genaamd, later verbasterd tot Harsens. Dit dorp had ook een kerk, waar lange tijd zelfs de bewoners van Adorp ter kerke gingen. Een deel van dit gebouw, waarvan bekend is dat deze vlak tegen de later gebouwde nieuw Harsensborg aanstond, is vermoedelijk nog te zien op de kaart van Coenders van rond 1680, waar het Huis Harsens op stond getekend met boven het dak uitstekend de kerktoren.

Het kleinste borgterrein is het oudste, de ouderdom ervan is niet bekend. In 1371 is er in oude bronnen sprake van een Aytardus de Harsinge, hoofddeling in Ubbega, de streek direct ten noorden van de Hunze, die dan waarschijnlijk op deze borg woont. Het omgrachte binnenste gedeelte van de borg heeft een ronde vorm, een van de oudste vormen, waarin borgen voorkwamen. De ontsluitingsweg is ook nog goed in het weiland te vervolgen en sluit aan op de boerderijontsluitingsweg aan de andere kant van de provinciale weg. Deze borg heeft tot 1540 dienst gedaan, toen had ene Peter Entens, zoon van een late hoofddeling van Harsens de nieuwe borg laten bouwen. Deze werd op de hoger gelegen wierde aangelegd, die daarbij flink is vergra-

ven onder andere door de aanleg van diepe grachten. De verplaatsing was mogelijk bedoeld om de sluis in het Dwarsdiep te beschermen, maar mogelijk heeft men ook op een drogere plek willen bouwen.

Of de veldoven, die even noordelijk van het borgterrein direct langs de Hunze ligt - op de plaats waar op de foto schapen zichtbaar zijn -, voor de bouw van de oude of de nieuwe borg is gebruikt is niet bekend.

Rond 1742 is de nieuwe borg afgebroken en rond 1800 de kerk, die toen al zwaar in verval was geraakt doordat de dorpsgemeenschap van Harsens te klein geworden was om de kerk te onderhouden.

Het boerderijtje dat er thans ligt en aangeduid wordt als Harsensbosch ligt bij de ingang van het borgterrein, op de plaats waar eens een schathuis heeft gestaan. Uit de naam valt af te leiden dat er ooit ook een bos gestaan moet hebben alhoewel op oude kaarten daar niets van is terug te vinden. Mogelijk werd de ooit aanwezige singel- en laanbeplanting als bos aangeduid. Van enige beplanting rond het borgterrein is nu geen sprake meer.

In het kader van de uitwerking van de ecologische hoofdstructuur wordt dit gebied straks toebedeeld aan het Groninger landschap, die van plan is een voetpad aan te leggen van Paddepoel via Harsens naar Aduard om daarmee dit historisch zo waardevolle gebied voor de cultuurtoerist te ontsluiten. Nb